

Reactie Samenwerkingsverband DOVA op de internetconsultatie Social Climate Fund

Met veel interesse hebben wij kennisgenomen van de internetconsultatie over het Social Climate Fund (SCF), een fonds om vervoer en energie betaalbaar te houden voor degenen die het hardst worden geraakt door de gestegen energieprijzen. Via deze reactie delen we graag onze beelden over de voorstellen, die u in de consultatie voorlegt.

Onze reactie is in vier delen uit te splitsen. Allereerst delen we graag onze column die we recent in onze Nieuwsbrief hebben gedeeld. Daarna volgt een algemene reactie op het SCF, een reactie op de voorstellen en onze voorkeursoptie.

Column van Jan van Selm (directeur Samenwerkingsverband DOVA) over gewoon meedoen en de Onderwegpas, zoals gepubliceerd in onze nieuwsbrief ([zie deze link](#)).

Meedoen en de 'Onderwegpas' in de maak - In haar regeerakkoord spreekt het Kabinet Schoof de volgende ambitie uit: '[Het Kabinet staat voor] een samenleving waarin iedereen de kans krijgt zich te ontplooiën'. Daarmee trekt het Kabinet op dit punt de lijn van het vorige Kabinet door. Dat verwoordde dezelfde ambitie als volgt: 'Iedereen in Nederland moet kunnen meedoen'. Maar je kunt pas meedoen als je er bent. Dus je moet 'er kunnen komen' om mee te doen. De landelijke 'Onderwegpas' die momenteel in het verband van het Nationaal OV-Beraad wordt ontwikkeld, voorziet hierin.

Om het principe 'meedoen' naar de praktijk te brengen, schreef het Sociaal Cultureel Planbureau in 2022 het essay 'Meedoen aan de samenleving'. De schrijvers hiervan wijzen erop dat mensen die meedoen aantoonbaar gelukkiger zijn dan mensen die niet meedoen. Waarbij elk mens weer eigen meedoen-wensen heeft. Het SCP pleit daarom voor een 'benadering vanuit burgerperspectief', met als centrale vragen: wat wil en moet iemand om mee te doen? En kan en mag diegene dat ook?

Mooie benadering, zou ik denken! Maar bij het onderdeel 'kunnen' laat het SCP het 'kunnen bereiken van de plek waar het meedoen plaats heeft' bijzonder genoeg geheel buiten beschouwing. Gelukkig heeft het ministerie van I&W wel aandacht voor bereikbaarheid als onderdeel van meedoen. Staatssecretaris Heijnen organiseerde in 2023 de conferentie 'Bereikbaarheid voor Iedereen' en schreef vervolgens aan de Tweede Kamer: 'Er zijn groepen in de samenleving voor wie het niet vanzelfsprekend is dat ze daar kunnen komen waar ze moeten of willen zijn'. De Staatssecretaris gaf vervolgens aan dat zij 'van voorbeelden naar een structurele en systematische aanpak' wilde. Met het programma 'Bereikbaarheid voor Iedereen'.

In vervolg hierop is het nu zoeken naar passende landelijke voorzieningen. Zodat bereikbaarheidsoplossingen voor inwoners, die dit (financieel) nodig hebben, altijd beschikbaar zijn. Een uitgelezen kans ligt hier bij de zogenoemde 'Onderwegpas voor het OV'. Zeker ook omdat het Kabinet vanuit Europa voor de periode 2026 – 2032 vanuit het zogenoemde Social Climate Fund ruim €700 miljoen beschikbaar heeft gekregen om 'meedoen-maatregelen en energie- en klimaatmaatregelen' in de lidstaten hand in hand tot stand te brengen.

De 'Onderwegpas' moet het OV voor de beoogde groep inwoners in de daluren gratis of bijna gratis maken. Juist ook voor wie niet over een auto beschikt. Of voor wie fietsen geen oplossing is. Hiermee wordt momenteel in verschillende regio's ervaring op gedaan. Een jaarlijkse bijdrage uit het Social Climate Fund maakt het mogelijk dit vanaf 2026 landelijk uit te rollen. In te zetten om de vervoerkosten die er natuurlijk wel degelijk zijn bij de OV-bedrijven af te dekken.

Eén en ander wordt momenteel met alle betrokken partijen voorbereid, waarbij de uiteindelijke besteding van de Europese middelen voor Nederland een Kabinetskeuze is, die medio 2025 wordt genomen. Gezien de ambities van het Kabinet rond bestaanszekerheid en ontplooiing voor iedereen lijkt een SCF-bijdrage voor de Onderwegpas mij een 'no-brainer'.

Overigens zou de Onderwegpas nog aan effectiviteit winnen als we als soort van 'flankerend beleid' ook het initiatief 'reizigers-helpen-reizigers' verder oppakken. Want alle begin is moeilijk, en veel ervaren reizigers zijn graag bereid onervaren of onzekere reizigers bij te staan in het OV. Zeker als we dat bijdetijds organiseren en faciliteren. En zoiets zetten we momenteel ook in de steigers!

Algemene reactie

- Wij onderschrijven de maatschappelijke doelstellingen die aan het SCF gekoppeld zijn. Steeds meer mensen hebben moeite om energie en vervoer te betalen. We moedigen het initiatief van de Europese Commissie aan om hiervoor middelen beschikbaar te stellen.
- Het SCF is een sociaal fonds gericht op duurzame maatregelen. De nadruk ligt wat ons betreft tegelijkertijd en gelijkmatig op sociaal én duurzaam: Het geld moet beschikbaar komen voor duurzame maatregelen voor doelgroepen die dat het meest nodig hebben.
- De inzet van de SCF-middelen moet effectief en efficiënt worden ingezet. Dat wil zeggen dat de middelen zo veel mogelijk mensen in de doelgroep moet bereiken en een zo goed mogelijke maatregel voor vervoers- en energiearmoede moet zijn.

Reactie op de voorstellen

- Het bekostigen van algemene maatregelen waar alle Nederlanders een beetje van profiteren, zoals leningen via het warmtefonds en een algemene korting op de motorrijtuigenbelasting, zijn niet doeltreffend.
- Wij achten het onwenselijk om bestaande maatregelen opnieuw te financieren met nieuwe middelen. Dit past niet bij de doelstelling van het SCF.
- Voor vervoersarmoede pleiten we voor een voorstel met de grootste effectiviteit. Effectiviteit duiden wij op de volgende manieren:
 - Aantal mensen dat in de doelgroep (mensen met een smalle beurs) wordt bereikt.
 - Impact van het voorstel op ontplooiingsmogelijkheden van deze mensen
 - Toegankelijkheid van de vervoersoptie. Fietsen en lopen is voor veel mensen een gezonde keuze voor vervoer, al is dit voor veel mensen en voor de langere afstand vaak geen optie.
 - Auto's staan 95% van de tijd stil. Dat betekent dat schaarse materialen in (elektrische) auto's maar door een klein deel van de mensen een klein deel van de tijd wordt gebruikt.

Voor een voorstel voor vervoersarmoede (onderdeel 2) gaat onze voorkeur uit naar de Onderwegpas (voorstel 2d voor openbaar vervoer). De Onderwegpas maakt sociaal recreatieve reizen, mantelzorg, vrijwilligerswerk en de opstap naar werk mogelijk. Dit voorstel geeft de meest directe ontplooiingsmogelijkheden voor mensen met een smalle beurs. Voorzieningen worden letterlijk bereikbaar, die voorheen niet bereikbaar waren. Het openbaar vervoer wordt voor mensen een reële vervoersoptie, voor wie het openbaar vervoer anders te duur is. Daarnaast heeft het voorstel voor openbaar vervoer een aantal voordelen ten opzichte van de andere voorstellen:

- Openbaar vervoer is een duurzame vervoersoptie. Meer dan 85% van de reizigerskilometers in het openbaar vervoer zijn op dit moment zero-emissie.
- De voertuigen in het openbaar vervoer zijn vrijwel continu in beweging en meerdere mensen maken gebruik van de (elektrische) voertuigen. Daarmee worden schaarse materialen in voertuigen in het openbaar vervoer optimaal ingezet en benut.
- Het openbaar vervoer is een toegankelijk en sociaal vervoersmiddel. De drempel om in te stappen is laag. Dit geldt voor mensen die minder goed ter been zijn en voor mensen die zich financieel geen auto of fiets kunnen veroorloven.
- Betaalbaarheid van het openbaar is een politiek en maatschappelijk aandachtspunt. De Tweede Kamer roept met verschillende moties het Kabinet op om de betaalbaarheid van het openbaar vervoer te verbeteren. De aanwending van de middelen uit het SCF en dit voorstel zijn een uitgelezen kans om invulling te geven aan een politieke en maatschappelijke behoefte om goedkoper of gratis ov aan te bieden aan mensen die dit meest nodig hebben.
- In aanvulling daarop is er veel aandacht (geweest) voor een Nederlandticket, vergelijkbaar met het Deutschlandticket. Het voorstel voor de Onderwegpas is hierop geïnspireerd, afgestemd op een specifieke doelgroep.
- Het voorstel wordt ondersteund en is gezamenlijk uitgewerkt met Rijk, vervoerders, decentrale ov-autoriteiten (provincies en vervoerregio's), gemeenten en reizigersorganisaties. Het voorstel wordt inhoudelijk breed gedragen door partijen uit de ov-sector.

Wij kijken uit naar het vervolg van het SCF en de voorstellen die bij de Europese Commissie worden ingediend. Hierbij spannen we ons gezamenlijk in om voorstel 2b, de Onderwegpas voor het openbaar vervoer, verder uit te werken. We hebben vertrouwen in de kansrijkheid van dit voorstel en stellen voor dit bij de Europese Commissie in te dienen.